The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

Received: *January 20, 2026* | **Revisions Requested:** - | **Revision Received:** -
Accepted: *March 5, 2026* | **Published Online:** *April 10, 2026*

Licensed (C) by Creative Commons Attribution International License 4.0 (CC BY-NC-SA)

DOI: 10.62524/msj.2026.4.1.18

Понятійна невизначеність штурмових дій та методичні наслідки для оцінювання ефективності їх ведення

Олександр Колесник
начальник кафедри Управління діями підрозділів
десантно-штурмових військ та морської піхоти
Військова академія (Одеса)
65009, вул. Фонтанська дорога, 10, Одеса, Україна
e-mail: oleks1612@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9461-3304

Анотація. Актуальність статті визначається наявністю стійкої термінологічної невпорядкованості у воєнно-наукових працях, бойових статутах і навчально-методичних матеріалах щодо застосування понять “наступ”, “атака”, “штурм” і “штурмові дії”. Унаслідок цього штурмові дії нерідко інтерпретуються через логіку наступу, а “штурм” ототожнюється з повним циклом дій. За сучасних умов насиченості поля бою безпілотними системами, засобами радіоелектронної боротьби, інженерними загородженнями та високоточною зброєю така термінологічна нечіткість безпосередньо впливає на якість планування, організацію взаємодії та обґрунтованість оцінювання результатів дій підрозділів. Метою цієї статті є впорядкування понятійного апарату через науково коректне розмежування “штурму” і “штурмових дій” у співвідношенні з “наступом” і “атакою” та визначенні методичних наслідків термінологічної підміни під час оцінювання ефективності ведення штурмових дій підрозділами та частинами. Методологічну основу становлять порівняльно-логічний аналіз та контент-аналіз національних доктринальних та навчально-методичних документів у зіставленні з доктринальною термінологією Північноатлантичного альянсу, а також сформовано концептуальну структуру штурмових дій для подальшого обґрунтування критеріїв оцінювання. У результатах показано, що наступ доцільно трактувати як ширшу форму ведення бойових дій, у межах якої атака виступає етапом, а штурм – тактично обмеженою фазою безпосереднього оволодіння об’єктом. Автор пропонує розглядати штурмові дії як багатофазовий і компонентний комплекс узгоджених тактичних дій, що охоплює підготовку, дії безпосередньо на об’єкті, закріплення та утримання досягнутого результату. Виявлено механізми підміни понять та показано, що перенесення просторово-часових показників наступу на штурмові дії породжує методичну помилку оцінювання ефективності. Запропоновано коло базових критеріїв ефективності штурмових дій, орієнтованих на досягнутий ефект, ізоляцію об’єкта, управління, збереження боєздатності, синхронізацію вогню та маневру, інженерне й логістичне забезпечення у поєднанні з інформаційною протидією спостереженню противника. Отримані результати формують цілісне методичне підґрунтя для подальшого розвитку інструментарію оцінювання штурмових дій у сучасних умовах бойових дій, при цьому їх практична значущість полягає у можливості використання уточненого понятійного апарату, структурно-фазового подання штурмових дій та обґрунтованих критеріїв ефективності під час розроблення навчально-

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

методичних матеріалів, аналізу бойового досвіду й удосконалення підготовки органів управління та підрозділів.

Ключові слова: штурмові дії, штурм, ефективність, критерії оцінювання, понятійний апарат.

Вступ (Introduction)

Сучасні умови ведення бойових дій характеризуються високою інтенсивністю, динамічністю та значною технологічною насиченістю поля бою, зокрема широким застосуванням безпілотних літальних апаратів, засобів радіоелектронної боротьби, інженерних загороджень і високоточної зброї. За таких умов істотно зростає роль якості управління діями підрозділів, а також коректності понятійного апарату, який визначає логіку планування, зміст підготовки, організацію взаємодії та підхід до оцінювання ефективності бойових дій.

Водночас у наукових працях, бойових статутах і навчально-методичних матеріалах простежується стійка термінологічна невпорядкованість у використанні понять “наступ”, “атака”, “штурм” і “штурмові дії”. Зазначені терміни нерідко подаються як взаємозамінні або розмежовуються непослідовно за рівнем управління, масштабом, часово-просторовими межами та цільовою спрямованістю. Якщо поняття “наступ” і “атака” здебільшого мають відносно усталене трактування, то співвідношення понять “штурм” і “штурмові дії” залишається дискусійним і методично нечітким.

Наслідком такої невизначеності є часткова підміна понять, за якої штурмові дії (ШД) описуються ознаками, притаманними наступу, а штурм помилково ототожнюється із самодостатньою системою дій. Водночас за своєю сутністю штурм є лише окремою фазою у складі ширшого комплексу ШД, що охоплює підготовку, вогневе ураження, маневр, інженерне, логістичне та морально-психологічне забезпечення з подальшим закріпленням досягнутого результату. Додатково підміна понять посилюється тим, що в окремих нормативних визначеннях термін “штурмові дії” подається в дужках як “штурм” або штурм ототожнюється з атакою, що закріплює плутанину вже на рівні дефініцій.

Понятійна невизначеність має не лише теоретичний, а й прикладний характер, оскільки унеможливлює формування обґрунтованої системи оцінювання ефективності штурмових дій. На практиці це проявляється перенесенням непридатних показників із контексту наступу, зокрема темпу або глибини просування, на оцінювання дій штурмових загонів (груп). У результаті виникає суперечність між потребою в точному оцінюванні ефективності штурмових дій та нечіткістю їх понятійного визначення, що зумовлює необхідність науково обґрунтованого розмежування понять “штурм” і “штурмові дії” у співвідношенні з наступом та атакою.

Аналіз національних доктринальних і навчально-методичних джерел свідчить про наявність тенденції до зближення, а подекуди й ототожнення понять “штурм” і “штурмові дії” з категоріями наступального бою, що формує підґрунтя для подальшої термінологічної плутанини під час оцінювання результатів бойових дій. Так, у бойовому статуті ДшБП 3-03.58(59) частина IV, рівень взвод–відділення, ШД подаються як “штурмові дії (штурм)” та визначаються через прорив переднього краю, стрімке просування вперед і захоплення укріпленого пункту або об’єкта, що фактично накладає на ШД логіку наступу й орієнтує оцінювання на показники темпу та просування [1, 2]. Аналогічний підхід простежується і в бойовому статуті ДшБП 3-03.56 частина II, рівень батальйон, де ШД описуються як узгоджені дії штурмового загону (групи), спрямовані на прорив і захоплення об’єктів або населених пунктів у поєднанні з вогневою підтримкою [3].

Структура навчально-методичних матеріалів додатково підсилює зазначену підміну

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

понять. У тактичних публікаціях, присвячених підготовці та веденню ШД, відповідні розділи безпосередньо поєднуються з варіантами ведення наступу в урбанізованій місцевості, що вбудовує штурмові дії у рамки наступального бою та не фіксує межі між етапом (атака, штурм) і комплексом дій (штурмові дії) [4]. Водночас прикладні матеріали з підготовки штурмових груп демонструють фазовий характер практики їх застосування, де після захоплення або зачистки об'єкта підрозділи здійснюють закріплення, організовують оборону та можуть продовжувати ШД на інших об'єктах, передаючи зайняті позиції групам закріплення [5]. Це підтверджує ширший зміст ШД порівняно з одноактним етапом штурму в розрізі їх ведення.

У науково-прикладних джерелах, присвячених сучасним бойовим діям, акцентується увага на організації та підготовці штурмових підрозділів з урахуванням реального бойового досвіду, зокрема набутого Силами безпеки та оборони України під час ведення бойових дій. У цих роботах ШД розглядаються як послідовність взаємопов'язаних фаз, що включають підготовку, ізоляцію об'єкта, безпосереднє захоплення та подальше закріплення результату [6, 7, 8]. Такий підхід узгоджується з фазовою концепцією ШД і корелює з аналітичними матеріалами, сумісними з доктринальними підходами НАТО та США, де "Assault" трактується як кульмінаційна фаза ширшого офензивного процесу, а не як самодостатня форма бойових дій [11, 12].

Подібні висновки містяться й у науково-прикладних дослідженнях. Зокрема у публікації [10], присвяченій веденню бойових дій у міських умовах, штурм розглядається як складова розгорнутого циклу дій, що включає захоплення ключових пунктів, перегрупування, зачистку та формування зовнішнього периметра, а не як самодостатня дія [10]. Наукові публікації щодо застосування штурмових груп у структурі складових Сил безпеки та оборони України також вказують на відсутність розвиненого методичного апарату оцінювання ефективності ШД та визначають перспективним напрямом розроблення методики [8].

Зіставлення національних підходів із доктринальними документами НАТО додатково актуалізує проблему. У термінології НАТО поняття "Assault" у межах дослідження розглядається як кульмінаційна фаза атаки, тоді як "Attack" розглядається як форма наступальних дій, що підтверджує фазовий характер штурму та недоцільність його ототожнення з повним циклом бойових дій [11, 12].

Методологічна основа (Methodological Framework)

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів. Термінологічний і контент-аналіз застосовано для виявлення особливостей трактування понять "наступ", "атака", "штурм" і "штурмові дії" у наукових, нормативних і навчально-методичних джерелах. Порівняльно-логічний аналіз використано для розмежування зазначених категорій за рівнем управління, масштабом, часовими, просторовими межами та цільовою спрямованістю. Метод узагальнення дозволив сформувати методичні висновки щодо наслідків понятійної невизначеності для оцінювання ефективності ШД та обґрунтувати необхідність уточнення їх понятійного апарату.

Результати (Results)

Встановлено, що у воєнно-науковому та доктринальному розумінні наступ є формою бойових дій ширшого рівня, яка охоплює сукупність різнорівневих і різнотипних дій, об'єднаних єдиною тактичною, а переважно – оперативною метою. Його зміст у межах дослідження розглядається не окремою тактичною дією, а загальною логікою досягнення переваги над противником шляхом розгрому його угруповання, захоплення або утримання території та створення умов для подальшого розвитку успіху. Такий підхід закріплений у бойових статутах, зокрема в ДшБП 3-03.56, де наступ розглядається як рамкове поняття, у межах якого організовуються дії підрозділів і частин різного рівня [3].

The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine
ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

Характерними ознаками наступу є просторове розширення, поетапність виконання завдань і залучення значних сил і засобів, що зумовлює відповідний рівень управління та планування. У нормативних документах наступ описується через визначення смуг і рубежів, темпу просування та організації взаємодії між частинами та підрозділами, що безпосередньо пов'язує його з оперативно-тактичним рівнем управління [2, 3, 4]. Відповідно, ключовими показниками ефективності наступу виступають темп і глибина просування, стійкість до протидії противника, а також співвідношення сил і засобів, що є методично обґрунтованим саме для аналізу цього рівня бойових дій.

Обґрунтовано, що у межах наступу можуть застосовуватися різні способи дій, зокрема атака, маневр, обхід, охоплення, а також ШД як інструмент досягнення локального та критичного для противника ефекту. При цьому ШД не є синонімом наступу і не замінюють його, а реалізуються в заданому наступом контексті з метою захоплення або знищення конкретних об'єктів, подолання вузлів опору чи прориву підготовленої ділянки оборони противника [5]. Перенесення ознак і критеріїв оцінювання наступу безпосередньо на ШД ігнорує відмінність між логікою наступу та системою узгоджених тактичних дій, що зумовлює методичні помилки під час аналізу ефективності ШД.

У бойових статутах поняття "атака" визначається як етап наступального бою, який полягає у стрімкому просуванні підрозділів у бойовому порядку в поєднанні з вогнем усіх наявних вогневих засобів з метою знищення противника [1, 2]. Таке трактування чітко фіксує атаку як фазу наступальних дій, а не як самостійну систему бойових дій.

Встановлено, що атака має чітко окреслені часові та просторові межі й реалізується лише після створення відповідних умов. У нормативних документах наголошується, що її успіх залежить від ефективності вогневої підготовки, організації взаємодії, стійкості управління та здатності підрозділів підтримувати заданий темп під вогнем противника [2, 3]. Водночас вона не охоплює повного спектру заходів, пов'язаних із підготовкою району, ізоляцією противника та закріпленням досягнутого результату.

У контексті ШД, атака може розглядатися лише як один із елементів їх структури, призначений для безпосереднього зближення з противником і ураження визначеного об'єкта. Тактичні публікації підкреслюють, що під час дій у населених пунктах або на підготовлених позиціях, атака, як правило, поєднується зі штурмом і не може бути ефективною без попередньої розвідки, вогневого ураження, інженерного забезпечення та подальшого закріплення результату [4]. Ототожнення понять "атака" і "штурм" або використання атаки як універсального критерію оцінювання ефективності дій штурмових підрозділів є методично некоректним.

Встановлено, що у національних нормативних документах і доктринальних підходах НАТО "штурм" розглядається як тактично обмежена дія з чітко визначеними часовими та просторовими межами, спрямована на безпосереднє захоплення або знищення конкретного об'єкта противника. У бойових статутах "штурм" пов'язується з вирішальною фазою зближення з противником, під час якої основні зусилля зосереджуються на прориві підготовленої оборони, захопленні позиції, будівлі або вузла опору [1]. Аналогічний підхід закріплений у доктринальних документах НАТО, де "Assault" розглядається як кульмінація атаки, тобто завершальна фаза безпосереднього оволодіння об'єктом [11].

З'ясовано, що штурм не є самодостатньою формою бойових дій і реалізується лише за умови попереднього створення сприятливих умов. Національні бойові статути й публікації наголошують на необхідності розвідки, вогневого подавлення противника, організації взаємодії та забезпечення зближення, без яких штурм втрачає ефективність [2, 3]. Подібна логіка простежується і в доктринальних документах НАТО, де "штурм" розглядається як завершальна фаза послідовності офензивних дій, обмежена у часі та просторі [11, 12].

Отже, ефективність ШД безпосередньо залежить від рівня підготовки та послідовної

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

організації штурмових груп, що забезпечує досягнення локального тактичного ефекту на визначеному об'єкті. Цей висновок узгоджується з результатами сучасних науково-прикладних досліджень, у яких підкреслюється роль спеціалізованої підготовки, злагодженості дій та укомплектованості штурмових підрозділів для виконання завдань у складних умовах сучасного бою [7, 8, 9].

Обґрунтовано, що в межах ШД штурм є лише однією з фаз і не охоплює повного цикла тактичних заходів. Тактичні публікації та навчально-методичні матеріали з підготовки штурмових груп демонструють, що після завершення штурму необхідним є закріплення, організація оборони, відбиття контратак і відновлення боєздатності підрозділів, а в окремих випадках – підготовка до проведення подальших ШД у межах того ж району [5].

Автором запропоновано розглядати ШД як комплекс узгоджених тактичних дій частин і підрозділів, спрямованих на досягнення локального та критичного для противника ефекту шляхом захоплення або знищення його ключових об'єктів, дезорганізації системи управління та створення умов для подальшого розвитку наступу. На відміну від одноактного штурму, ШД охоплюють повний цикл заходів і характеризуються багатофазністю, що охоплює повний цикл дій – від створення умов до стабілізації результату [1, 4, 5].

Компонентність ШД полягає у необхідності синхронізованого застосування розвідки, вогневого ураження, маневреності, інженерного, логістичного та морально-психологічного забезпечення, а також стійкого управління. У бойових статутах ДШВ Збройних Сил України наголошується, що ефективність штурмових дій визначається не лише застосуванням штурмових груп, а узгодженістю всіх компонентів у обмеженому просторі й часі [2, 3]. Подібний комплексний підхід закладений і в доктринальних документах НАТО [11].

Оцінювання ШД за результатами окремої фази, зокрема штурму або атаки, є методично некоректним [6]. Навчально-методичні матеріали з підготовки штурмових груп свідчать, що після захоплення об'єкта вирішального значення набувають дії – закріплення, відбиття контратак резервів, відновлення боєздатності та підтримання управління [5]. Доктринальні підходи НАТО, своєю чергою, також орієнтують оцінювання офензивних дій на досягнутий ефект і стійкість результату, а не лише на факт захоплення об'єкта або темп просування [11].

Підміна понять у наукових і навчально-методичних джерелах найчастіше проявляється через дефініційне зближення термінів, структурну підміну та методичну інерцію. У національних бойових публікаціях штурмові дії нерідко визначаються через ознаки наступу або ототожнюються зі штурмом, що формує методичну помилку вже на рівні понятійного апарату [1, 3]. Унаслідок цього багатофазовий характер ШД (підготовка–штурм–закріплення–утримання) залишається поза фокусом аналізу. Таким чином, автор пропонує уточнені наукові визначення базових понять.

Штурм – це обмежені в часі та просторі тактичні дії підрозділів, спрямовані на безпосереднє захоплення або знищення визначеного об'єкта противника в умовах попередньо створених сприятливих умов із рішучим застосуванням вогню, маневру та узгоджених дій елементів бойового порядку.

Штурмові дії – це сукупність узгоджених тактичних дій частин і підрозділів, що проводяться у визначеному районі з метою виявлення, дезорганізації та ураження противника, захоплення або знищення його ключових об'єктів із подальшим закріпленням і утриманням досягнутого результату, створенням сприятливих умов для розвитку наступу.

Для узагальнення викладеного та наочного відображення логіки взаємозв'язку між фазами ШД, місцем атаки та штурму в їх структурі доцільно розглянути узагальнену схему структури ШД, яку представлено на рис. 1

У методологіях оцінювання ефективності бойових дій, зокрема в підходах MoE (Measures of Effectiveness – міри ефективності) та MoP (Measures of Performance – міри виконання), ключового значення набуває коректне формулювання мети дій і очікуваного

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

результату. За інтерпретації ШД у логіці наступу показники MoE зводяться до параметрів просторового розширення (глибина, темп, ширина смуги), тоді як MoP – до процесних характеристик темпу просування [4, 8]. Натомість для оцінювання ШД підрозділів релевантними є інші характеристики, пов'язані з досягненням локального критичного ефекту, ефективністю управління, узгодженістю дій штурмових груп і підрозділів забезпечення, збереженням боєздатності та стійкістю закріплення результату [4, 5, 9].

Для наочного зіставлення відмінностей у підходах до оцінювання ефективності наступу та ШД доцільним є порівняння їх ключових критеріїв і типових методичних помилок, що подано в табл. 1.

Рисунок 1. Структура штурмових дій

Застосування показників, відповідних для наступу, під час аналізу ШД призводить до виникнення метричної помилки, за якої оцінюються не досягнутий ефект і стійкість результату, а окремі характеристики загального процесу. Подібний підхід формує хибні управлінські та навчально-методичні висновки, оскільки ігнорує багатофазовий і компонентний характер ШД, на що вказують як національні доктринальні документи, так і підходи НАТО [3, 5, 11].

Коректне трактування ШД як комплексу узгоджених тактичних дій створює методичну основу для формування системи критеріїв ефективності та їх подальшої формалізації, зокрема із застосуванням AHP (Analytic Hierarchy Process – метод аналізу ієрархій). Застосування AHP є методично доцільним з огляду на потребу ієрархізації критеріїв та врахування чинників сучасного бойового середовища, зокрема динаміки обстановки, стійкості управління, міжвидової взаємодії, обмеженості ресурсів, часових факторів, ризиків, втрат і адаптивності командирів частин та підрозділів.

The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

Таблиця 1. Порівняння підходів до оцінювання ефективності наступу та штурмових дій (MoE/MoP) і типових метричних помилок

Ознака	Наступ	Штурмові дії
Мета дій	Просторове розширення, розгром противника, захоплення рубежів, районів	Досягнення локального критичного ефекту шляхом захоплення або знищення ключового об'єкта, дезорганізація противника
MoE / MoP	MoE – темп наступу, глибина просування, ширина смуги; MoP – своєчасність просування підрозділів, дотримання часових показників зайняття визначених рубежів, послідовність і безперервність розвитку наступальних дій	MoE – досягнення локального критичного ефекту та створення умов для подальших дій; MoP – своєчасність і узгодженість виконання фаз ШД, ефективність управління, застосування вогневих засобів та інженерного забезпечення, збереження боєздатності під час штурмових дій
Типова метрична помилка	-	Застосування критеріїв наступу (темп, дотримання часових показників зайняття визначених рубежів) для оцінювання штурмових дій

Примітка: показники ефективності подано з урахуванням відмінностей між логікою наступу та багатофазовим характером штурмових дій. MoE (Measures of Effectiveness) відображають досягнення запланованого ефекту, MoP (Measures of Performance) – якість і спосіб ведення дій. Використання показників, характерних для наступу, для оцінювання штурмових дій розглядається як методична помилка.

З урахуванням виявлених методичних обмежень і з метою уникнення перенесення критеріїв, характерних для наступу, на думку автора, доцільним є окреслення кола базових критеріїв, які відображають специфіку ШД як багатофазового та компонентного комплексу тактичних дій. Формування цих критеріїв ґрунтується не на просторових показниках, а на досягнутому ефекті, стійкості управління та узгодженості дій частин і підрозділів у складних умовах бойової обстановки.

До ключових критеріїв ефективності ШД належать: досягнення локального критичного ефекту на об'єкті штурму, ізоляція об'єкта та недопущення підходу резервів, збереження боєздатності штурмових загонів (груп), а також стійкість управління під час ведення ШД. Зазначені критерії безпосередньо відображають здатність підрозділів не лише виконати завдання на визначеному об'єкті, а й зберегти спроможність для подальших дій у складі військової частини.

Важливими складовими ефективності ШД, крім того, виступають синхронізація вогню та маневру, ефективність інженерного забезпечення в умовах інженерних загороджень і фортифікаційного обладнання об'єктів противника, інформаційна перевага та протидія засобам спостереження противника, а також логістичне й медичне забезпечення як чинники стійкості ШД. Сукупність окреслених критеріїв відображає інтегрований характер ШД і взаємозумовленість їх складових у межах єдиного тактичного задуму, створюючи методичну основу для подальшої ієрархізації та формалізації оцінювання ефективності із застосуванням методів багатокритеріального аналізу, зокрема AHP (Analytic Hierarchy Process), що дає змогу враховувати різну вагомість критеріїв залежно від умов обстановки, характеру об'єкта штурму та рівня управління.

Обговорення (Discussion)

Отримані результати підтверджують, що в національних нормативно-доктринальних документах і навчально-методичних матеріалах зберігається тенденція до розмиття меж між поняттями "наступ", "атака", "штурм" і "штурмові дії", що безпосередньо впливає на процес

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

оцінювання результатів бойових дій частин і підрозділів. Зокрема, у бойових статутах ШД часто описуються через ознаки, характерні для наступу, такі як прорив, стрімке просування та захоплення району, що методично орієнтує аналіз ефективності на просторово-часові показники, а не на досягнутий тактичний ефект і стійкість результату. Водночас отримані у дослідженні висновки свідчать, що такий підхід є коректним лише для оцінювання наступу як форми бойових дій, але не відповідає природі ШД як багатофазового комплексу тактичних заходів.

Зіставлення результатів дослідження з доктринальними підходами НАТО підтверджує доцільність авторського розмежування понять. У термінології НАТО чітко розрізняються "*Attack"* як форма офензивних дій і "*Assault"* як її кульмінаційна фаза, обмежена в часі та просторі. Такий підхід концептуально унеможливлює ототожнення штурму з повним циклом дій і не допускає перенесення критеріїв оцінювання наступальних операцій на аналіз ефективності окремої фази або локального бою. Отримані в роботі результати узгоджуються з цією логікою та демонструють, що ШД доцільно розглядати як комплекс взаємопов'язаних фаз і компонентів, а не як варіант або "зменшену копію" наступу.

Встановлено, що ефективність штурмових дій безпосередньо залежить від рівня підготовки та послідовної організації штурмових загонів (груп), що забезпечує досягнення локального тактичного ефекту на визначеному об'єкті. Цей висновок узгоджується з результатами сучасних науково-прикладних досліджень, у яких підкреслюється роль спеціальної підготовки, злагодженості дій та укомплектованості штурмових підрозділів для виконання завдань у складних умовах сучасного бою [7, 8, 9].

Обґрунтований у статті перелік критеріїв ефективності ШД принципово відрізняється від традиційних показників наступу і методично відповідає сучасному характеру бойових дій. На відміну від підходів, орієнтованих на темп і глибину просування, запропоновані критерії акцентують увагу на досягненні локального критичного ефекту, управлінні, збереженні боєздатності та стійкості закріпленого результату. Такий підхід узгоджується з практикою застосування штурмових груп у складних умовах урбанізованої місцевості та підготовленої оборони противника [16], де вирішальним є не швидкість просування, а здатність підрозділу утримати досягнутий результат і продовжити дії в інтересах задуму вищого рівня [14, 15, 17].

З методичної точки зору авторська позиція є більш коректною, оскільки чітко визначає об'єкт оцінювання – саме ШД, як комплекс узгоджених тактичних дій, а не окрему фазу (штурм або атаку). Це дозволяє уникнути так званої метричної помилки, коли для аналізу застосовуються показники, що не відображають реальної ефективності дій у сучасному бойовому середовищі. Крім того, запропонований підхід створює передумови для формалізації оцінювання ефективності ШД із використанням методів багатокритеріального аналізу, зокрема АНР, що відповідає доктринальним вимогам НАТО щодо комплексної оцінки бойових спроможностей.

Таким чином, результати дослідження та їх обговорення свідчать, що уточнення понятійного апарату штурмових дій і методично коректне розмежування їх із наступом, атакою та штурмом не є суто теоретичним завданням, а мають безпосереднє прикладне значення для підготовки командирів, аналізу бойового досвіду та побудови систем оцінювання ефективності дій частин та підрозділів складових Сил безпеки та оборони України.

Висновок (Conclusion)

Отримані результати та їх зіставлення з національними доктринальними положеннями і підходами НАТО свідчать, що проблема співвідношення понять "штурм" і "штурмові дії" з категоріями "наступ" та "атака" має системний характер і виходить за межі суто термінологічної дискусії. Вона безпосередньо впливає на логіку планування бойових дій, аналіз бойового досвіду та формування методик оцінювання ефективності дій підрозділів.

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

Узагальнення матеріалів дослідження дозволяє розглядати наступ як форму бойових дій ширшого рівня, у межах якої атака – функція етапу наступальних дій, а штурм – тактично обмежена фаза безпосереднього оволодіння об'єктом. ШД при цьому доцільно інтерпретувати як самостійний комплекс узгоджених тактичних дій багатофазового та компонентного характеру, що охоплює підготовку, штурм, закріплення й утримання досягнутого результату та не зводиться до одноактного захоплення об'єкта.

Ключовим методичним наслідком такого розмежування є усунення підстав для перенесення на ШД критеріїв, релевантних для оцінювання наступу. Ототожнення зазначених понять призводить до метричної помилки, коли ефективність дій оцінюється за показниками темпу або просторового просування, що не відображають реального тактичного ефекту, стійкості результату та боєздатності підрозділів у сучасних умовах бою.

Таким чином, чітке понятійне розмежування штурму і штурмових дій створює необхідне методичне підґрунтя для формування адекватної системи показників ефективності та виконання (MoE/MoP) і забезпечує логічну основу для подальшого розроблення формалізованої методики оцінювання ефективності штурмових дій підрозділів з урахуванням сучасного характеру бойових дій.

Рекомендації (Recommendations)

З урахуванням отриманих результатів перспективним напрямом подальших досліджень може стати розроблення методики оцінювання ефективності ШД частин і підрозділів, що ґрунтується на чіткому й узгодженому понятійному апараті та враховує їх багатофазовий і компонентний характер. Така методика має передбачати формування системи показників MoE та MoP, орієнтованих не на просторово-часові параметри, а на досягнутий тактичний ефект, стійкість результату, ефективність управління та збереження боєздатності підрозділів у процесі виконання завдання та після його завершення.

Методично обґрунтованим є застосування ієрархічних методів підтримки ухвалення рішень для визначення пріоритетності критеріїв і розрахунку їх вагових коефіцієнтів з урахуванням умов обстановки, характеру об'єкта штурму та рівня управління. Подальша апробація запропонованого підходу в навчально-методичних матеріалах, системах підготовки командирів і під час аналізу бойового досвіду створить передумови для підвищення обґрунтованості управлінських рішень та удосконалення практики оцінювання ефективності штурмових дій частин і підрозділів у сучасних умовах бойових дій, а також сприятиме уніфікації підходів до оцінювання ефективності дій штурмових загонів (груп) на різних рівнях управління.

Конфлікт інтересів (Conflict of Interest)

Автор заявляє, що у нього немає конфлікту інтересів.

Використані джерела

1. Командування Десантно-штурмових військ ЗС України спільно з Військовою академією (м. Одеса). (2024). Бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних сил України (частина IV: взвод, відділення)*: ДшБП 3-03.58(59).*
2. Командування Десантно-штурмових військ ЗС України спільно з Військовою академією (м. Одеса). (2024). Бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних сил України (частина III: рота, ротна тактична група)*: ДшБП 3-03.57.*
3. Командування Десантно-штурмових військ ЗС України спільно з Військовою академією (м. Одеса). (2024). Бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних сил України (частина II: батальйон, загін спеціального призначення, батальйонна тактична група)*: ДшБП 3-03.56.*

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

4. Командування Десантно-штурмових військ ЗС України спільно з Національним університетом оборони України (м. Київ). (2024). Бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних сил України (частина І: бригада, полк)*: ДшБП 3-03.55*.
5. Командування підготовки Командування Сухопутних військ ЗС України. (2023). Штурмові дії*: СТКП 7-00(113).01(11).* Тактична публікація.
6. Центр оперативних стандартів і методики підготовки ЗС України спільно з Головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу ЗС України. (2023). Підготовка штурмових груп (взвод, відділення) до ведення штурмових дій*: методичні матеріали*.
7. Рибчук, О. (2021). Сучасні методики підготовки штурмових підрозділів до виконання бойових завдань. *Зб. наук. пр. Військового інституту Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка*. https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/249973
8. Сич, С., & Овчаренко, В. (2023). Рекомендації щодо застосування штурмових груп підрозділів швидкого реагування для виконання завдань за призначенням. *Зб. наук. пр. Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*, *4* (89). 10.32453/3.v89i4.1282.
9. Kolesnyk, O., & Nashyvochnikov, O. (2024). Training of units of a separate airborne assault brigade for assault operations: problematic issues and ways to solve them. *Military Science Journal*, *2* (3). https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.09.
10. Шульман, О. (2020). Особливості дій штурмових груп у населених пунктах: досвід воєнних конфліктів на Близькому Сході. *АрміяInform*. https://armyinform.com.ua/2020/12/16/osoblyvosti-dij-shturmovyh-grup-u-naselenyh-punktah-dosvid-voyennyh-konfliktiv-na-blyzkomu-shodi/
11. NATO Standardization Office. (2020). *NATO Glossary of Terms and Definitions (AAP-06).*
12. Department of the Army (USA). (2017). *FM 3-0 Operations*.
13. Лобода, Ю., & Богайчук, В. (2022). Аналіз праць західних військових теоретиків про підготовку та ведення штурмових дій у місті малими підрозділами сухопутних військ. *Вісник Національного ун-ту оборони України, 66* (2), 64–70. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-64-70
14. Anderson, M. M. (2023). *Decided among the cities*. Modern War Institute. https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MJ-23/Decided-among-the-Cities/Anderson-Decide-among-the-Cities-UA.pdf
15. Fiore, N. (2020). *A case study of urban battle during large-scale combat operations*. Military Review. https://mwi.westpoint.edu/urban-warfare-case-study-7-second-battle-of-fallujah/
16. RAND Corporation. (2005). *Urban operations training strategy for America's joint force*. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2006/RAND_MG439.pdf
17. U.S. Army University Press. (1999). *Sharp corners: Urban operations at century's end*. https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/SharpCorners.pdf

References

1. Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine. (2024). *Combat regulations of the Air Assault Forces of the Armed Forces of Ukraine (Part IV: Platoon, squad), DShBP 3-03.58(59).* Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine in cooperation with the Military Academy (Odesa).
2. Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine. (2024). *Combat regulations of the Air Assault Forces of the Armed Forces of Ukraine (Part III: Company, company tactical group), DShBP 3-03.57.* Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine in cooperation with the Military Academy (Odesa).

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

3. Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine. (2024). *Combat regulations of the Air Assault Forces of the Armed Forces of Ukraine (Part II: Battalion, special task detachment, battalion tactical group), DShBP 3-03.56.* Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine in cooperation with the Military Academy (Odesa).
4. Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine. (2024). *Combat regulations of the Air Assault Forces of the Armed Forces of Ukraine (Part I: Brigade, regiment), DShBP 3-03.55.* Air Assault Forces Command of the Armed Forces of Ukraine in cooperation with the National Defence University of Ukraine (Kyiv).
5. Training Command of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine. (2023). *Tactical publication: Assault actions, STKP 7-00(113).01(11).* Training Command of the Ground Forces of the Armed Forces of Ukraine.
6. Center for Operational Standards and Training Methodology of the Armed Forces of Ukraine. (2023). *Preparation of assault groups (platoon, squad) for conducting assault actions: Methodological materials.* Center for Operational Standards and Training Methodology of the Armed Forces of Ukraine in cooperation with the Main Directorate of Doctrines and Training of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine.
7. Rybchuk, O. (2021). Modern methods of training assault units for the execution of combat tasks. *Collection of Scientific Papers of the Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv.* https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/249973
8. Sych, S., & Ovcharenko, V. (2023). Recommendations on the use of assault groups of rapid response units for mission execution. *Collection of Scientific Papers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine: Military and Technical Sciences*, *4* (89). https://doi.org/10.32453/3.v89i4.1282
9. Kolesnyk, O., & Nashyvochnikov, O. (2024). Training of units of a separate airborne assault brigade for assault operations: Problematic issues and ways to solve them. *Military Science Journal*, *2* (3). https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.09
10. Shulman, O. (2020). Peculiarities of assault group actions in populated areas: Experience of armed conflicts in the Middle East. *ArmiiaInform.* https://armyinform.com.ua/2020/12/16/osoblyvosti-dij-shturmovyh-grup-u-naselenyh-punktah-dosvid-voyennyh-konfliktiv-na-blyzkomu-shodi/
11. NATO Standardization Office. (2020). *NATO glossary of terms and definitions (AAP-06).*
12. Department of the Army. (2017). *FM 3-0: Operations.*
13. Loboda, Y., & Bohaichuk, V. (2022). Analysis of works by Western military theorists on the preparation and conduct of assault actions in urban areas by small land forces units. *Bulletin of the National Defence University of Ukraine*, *66* (2), 64–70. https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-64-70
14. Anderson, M. M. (2023). *Decided among the cities. Military Review.* https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MJ-23/Decided-among-the-Cities/Anderson-Decide-among-the-Cities-UA.pdf
15. Fiore, N. (2020). *A case study of urban battle during large-scale combat operations. Military Review.* https://mwi.westpoint.edu/urban-warfare-case-study-7-second-battle-of-fallujah/
16. RAND Corporation. (2005). *Urban operations training strategy for America's joint force.* https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2006/RAND_MG439.pdf
17. U.S. Army University Press. (1999). *Sharp corners: Urban operations at century's end.* https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/combat-studies-institute/csi-books/SharpCorners.pdf

The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

ISSN (print): 2786-9318
ISSN (online): 2786-9326
Military Science. Vol. 4 No.1 (2026)

Conceptual uncertainty of assault actions and methodological implications for assessing their effectiveness

Oleksandr Kolesnyk
Head of the Department
Military Academy (Odesa)
65009, Fontanska Road, 10, Odesa, Ukraine
e-mail: oleks1612@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9461-3304

Abstract. The relevance of this article stems from the persistent terminological inconsistency present in military-scientific research, combat manuals, and training and methodological materials regarding the use of the term's *offensive, attack, assault,* and *assault actions*. As a consequence, assault actions are frequently interpreted through the logic of an offensive, while *assault* is erroneously equated with the complete cycle of actions. Under contemporary conditions-characterized by a battlefield saturated with unmanned systems, electronic warfare assets, engineer obstacles, and precision-guided weapons-such terminological ambiguity directly affects the quality of planning, the organization of coordination, and the soundness of assessing the results of unit actions. The purpose of this article is to systematize the conceptual framework through a scientifically sound differentiation between assault and assault actions in relation to offensive and attack, as well as to identify the methodological consequences of terminological substitution in the assessment of the effectiveness of conducting assault actions by units and formations. The methodological framework is based on comparative-logical analysis and content analysis of national doctrinal and training-methodological documents in comparison with the doctrinal terminology of the North Atlantic Alliance. In addition, a conceptual structure of assault actions is developed to further substantiate the criteria for evaluating their effectiveness. The results demonstrate that an offensive should be interpreted as a broader form of conducting combat actions, within which an attack functions as a stage, while assault constitutes a tactically limited phase of the direct seizure of an objective. The author proposes to consider assault actions as a multi-phase and component-based complex of coordinated tactical actions encompassing preparation, actions directly at the objective, consolidation, and retention of the achieved result. Mechanisms of terminological substitution are identified, and it is shown that transferring spatial and temporal indicators of an offensive to assault actions generates a methodological error in effectiveness assessment. A set of core criteria for assessing the effectiveness of assault actions is proposed, oriented toward the achieved effect, isolation of the objective, command and control, preservation of combat capability, synchronization of fire and maneuver, engineer and logistical support, combined with information countermeasures against enemy surveillance. The obtained results form an integrated methodological basis for the further development of tools for assessing assault actions under contemporary combat conditions. Their practical significance lies in the applicability of the refined conceptual framework, the structural-phase representation of assault actions, and the substantiated effectiveness criteria in the development of training and methodological materials, the analysis of combat experience, and the improvement of the training of command-and-control elements and subordinate units.

Keywords: assault actions, assault, effectiveness, evaluation criteria, conceptual framework.